

բոլոր գրչագիրները միաձայնութեամբ կ'աւանդեն Յովհ. ԺԱ. 43: Իբրեւ միակ զարտուղութիւն Զօհրապի ծանօթագրութիւններուն մէջ կը նշանակուի Ղուկ. ԺԶ, 23 "ոմանք եւ զՂազար": Այս երեք տարբեր ձեւերու մէջ ձեռագիրներու անսոյթաբ համաձայնութիւնը թարգմանութեան միութեան ենթադրութեամբ միայն կարելի է խորհել: — Մտթ. Ը, 28 բոլոր ձեռագիրները ունին "Գերգեսացւոց" (Γερρεσωνων) տարբերակը ըստ EKLs al. օրինակներու, հակառակ B⁸⁰ syr al. Ի Γαδερων, եւ lat sa. Ի Γερασωνων ընթերցուածներուն: — Մարկ. Է, 26 Συροφοινίκισσα կ'աւանդուի առանց տարբերակի միշտ "Փիւնիկ Ասորի" թարգմանութեամբ: — Ղուկ. Գ, 1 Զօհրապի "Պիղատոսի Պոնտացւոյ" ընթերցուածին դէմ՝ Մովս. յոյն բնագրի համաձայն շրջում մը միայն ունի՝ "Պոնտացւոյ Պիղատոսի": բայց թարգմանութեան ձեւը եւ բառերու ընտրութիւնը նոյն է. յատկանշական է որ հայը յոյն բնագիրը ազատօրէն կը փորձէ հոս թարգմանել՝ Πόντις Ի փոխարէն դնելով զուտ հայերէ "Պոնտացի" ձեւը:

Բազմութիւ կն — կը շարունակէ Մերկ — գէպքեր, որոնց մէջ ընտրուած բացատրութիւնները եւ բառակազմութիւնն ալ թարգմանութեան միութեան անհերքելի փաստեր կ'ընծանեն միշտ: Հայադէպին այս մասին մէջ բերած օրինակներէն կը յիշեմ πρωτοχαθεδρία եւ πρωτοκλησια բառերու հայացումը իբրեւ դասական առաջնակարգ օրինակ: Մտթ. ԻԳ, 6, Մարկ. ԺԲ, 39 եւ Ղուկ. Ի, 46 πρωτοχαθεδρία կը թարգմանուի "նախաթոռ", Ղուկ. ԺԱ, 43 "բարձրագահ", մինչդեռ πρωτοκλησια կ'ունենայ այլաձեւ զանազան բառեր, այսպէս Մտթ. ԻԳ, 6 "յառաջագահ", Մարկ. ԺԲ, 39 "գահազուիւս", Ղուկ. Ի, 46 "բարձրէց", Ղուկ. ԺԳ, 7—8 τὰς πρωτοκλησιας ἐξέλεγοντο խօսքը հայը կը շրջէ "բարձրնոր" լինելին" աստութեամբ եւ μὴ καπα-

κλιθῆς εἰς τὴν πρωτοκλησίαν բարդութիւնը՝ "մի բազմիցիս յառաջին բարձին" երկու զատ բառերով: Հայուն հնարամտածու գործածած այս բառերու կողքին պէտք է դնել նաեւ Մարկ. ԺԲ, 38 եւ Ղուկ. ԺԱ. 43 ἀσπισμὸς բառի փոխարէն կիրարկուած "նախողջոյն" բարդութիւնը, որ կաղապարուած է անկասկած πρωτοκαθεδρία եւ πρωτοκλησια բառերու վրայէն: Արդ յառաջ բերուած այս բոլոր տեղեկներու մէջ հայ օրինակները առանց բացառութեան կատարելապէս կը համաձայնին իրարու: — Ուրիշ տեղեր ալ հայը իր սկզբնագիրը հայերէն միեւնոյն բառով կամ բացատրութեամբ չի ներկայացրներ միշտ, այսպէս ἐκβάλλειν կը թարգմանուի այլազան ձեւերով. Մտթ. Ը, 12 ἐκβλήθησονται = "եւցեն", Թ, 25 ἐξέβληθη = "եւ ի բաց", Թ, 33 ἐκβλήθηεντος = "եւանել", ԺԵ, 17 ἐκβάλλεται = "արտաքս ելանէ", Ղուկ. ԺԳ, 28, ἐκβαλλομένους = "հանեալ արտաքս", Յովհ. ԺԲ, 31 ἐκβλήθησεται = "ընկեսցի", ուրեմն գրեթէ միշտ տարբեր բացատրութիւն եւ սակայն բոլոր ձեռագիրները մանրամասնաբար կը համաձայնին իրարու:

Ինչպէս բոլոր թարգմանութիւններն առ հասարակ, նոյնպէս նաեւ հայը շատ անգամ սկզբնագիրը չափազանց ազատ թարգմանութեամբ է որ կը ներկայացրնէ. նման պարագաներու մէջ — յառաջ կը տանի Մերկ — ձեռագիրներու իրարու հետ ունեցած համաձայնութիւնը ուրիշ յայտարար նշան մըն է թարգմանութեան միութեան: Յատկապէս յոյն բարդ բառերու հայերէնի շրջելու կերպերը կարելի է հոս յիշատակել. Հայը — ու շեշտնք դասական հայը — չի կրնար գոյականի բարդութեան մէջ ունեցած բացարձակ իր ազատութիւնը գործածել ազատօրէն բայեր բարդելու, հետեւաբար ստիպուած կը շեղի բնալրէն եւ իր սկզբնագրին ճշգրիտ նմանելու համար կը փորձէ դարձուածներ. այսպէս, քանի մը օրինակ միայն յառաջ բե-

բերու համար, Մատթ. ԻԷ, 2 ἀπ' ἡγ' αὐτῶν α-
 δանցուած բայը բացատրելու համար կը
 հնարէ «առին զնացին» կրկին բայերու
 գործածութիւնը, Մտթ. ԺԷ, 5 ἐπεσχίασεν
 միակ բային փոխարէն կը դնէ «հովանի ե-
 դեւի վերայ» դարձուածը, Մտթ. ԻԷ, 2
 παρόδωκαν հայերէնի կը վերածուի «ետուն
 ի ձեռն» ասու թեամբ, Մտթ. ԻԵ, 14 ἀπο-
 δεικνὼν կ'ուենայ «զնացեալ ի տար աշ-
 Խարհ» դասական դարձուածը, Մտթ. ԻԷ,
 19 πολλὰ ἐπαθόν՝ «բազում անցը անցին»
 ընդ իսով կը հայանայ, Մարկ. Ժ, 23
 περὶ βίεφάμενος ի համար կը ճարտարամէ
 թարգմանիչը «հայեցեալ յայս կոյս յայն
 կոյս» դարձուածը եւ այլն: Մէջ բերուած
 այս օրինակները ձեռագիրներու մէջ ցոյց
 կու տան միշտ կատարեալ համեմատու-
 թիւն: Հայուն համար անհրաժեշտութիւն
 պէտք է զիմէլ դարձուածներու՝ յոյն μέ-
 λεινը բացատրելու համար. այսպէս Մտթ.
 Բ, 13 μέλλει ζῆνէ կը փոխուի «ի խնդիր
 է» (Բի տուած «խնդրէ» տարբերակը
 յայտնապէս զրազրական սխալ է), Ղուկ.
 Է, 2 ἤμ' αὖτε τελευτᾷ կը շրջուի «մերձ էր
 ի վախճանել» նոյնպէս ԾովՏ. Դ, 47, ուր
 սակայն հայը նկատելով τελευτᾷ ի եւ ἀπο-
 θνήσκειν ի տարբերութիւնը կը դնէ «մերձ
 էր ի մեռանել», ԾովՏ. Է, 35 πὺ αὐτῶν
 μέλλει πορεύσθαι... μὴ εἰς τὴν διασποράν...
 μέλλει πορεύσθαι կը թարգմանուի «յո՞ եր-
 թայցէ... միթէ ի սփռուս... երթիցէ».
 այս դէպքին ալ հայ ձեռագիրները կը պա-
 հեն բացարձակ նոյնութիւն: — Մտթ. Թ.
 23 յոյն բնագրին ὅχλον θορυβούμενονը
 հայ բնագրին մէջ եղած է «ամբոխ յոյժ».
 եւ այս ընթերցուածը առանց ո եւ է տար-
 բերակի պահուած է բոլոր ձեռագիրներու
 մէջ. թէ այս ձեւ ընթերցուածը հարազատ
 է եւ կամ թէ Մարիէսի հետ (Recherches
 de science religieuse II [1920], 36) սխալ
 պէտք է համարուի եւ կարգացուի «յոյզ»
 խնդիր չէ, խնդիրն այն է որ տարբերակ
 այս ընթերցուածը կը ցնայ ու կը վկայէ

հայ թարգմանութեան միութիւնը: Մերկ
 յետոյ իրաւամբ դիտել կու տայ թէ բնա-
 գրական սբազրութիւն մը փորձել այս տեղ
 աւելորդ է եւ անտեղի, որովհետեւ յոյն
 θόρυβος բառը հայը արդէն ստեպ կը թարգ-
 մանէ «ամբոխ» (Գործք, Ի, 1, ԻԱ, 34,
 ԻԴ, 18) եւ Մարկ. Ե, 38 յոյն միեւնոյն
 θόρυβοςը Մատթէի խնդրական տեղիքին
 յար եւ նման կը թարգմանուի «ամբոխ
 յոյժ»: — Մարկ. Է, 25—26 հայը չա-
 փազանց ազատ թարգմանած է եւ կամ
 թերեւս մեզի դեռ անծանօթ օրինակի մը
 հետեւած է՝ «լուա կին մի զնմանէ, որոյ
 դուստր իւր նեղեալ էր յայտոյ պղծոյ, եկն
 անկաւ առաջի նորա, եւ կինն էր հեթանոս,
 փիւնիկ ասորի յազգէ».
 յոյն ոչ մէկ բնագիր
 ունի նման ընթերցուած մը եւ ոչ ալ կա-
 րելի է ըսել թէ հայն հոս ազգուած է
 Մատթէոսէն. ԾԹ, որոնք այլաւր այնքան
 մօտ են հայուն, այստեղ կը հետեւին յոյն
 սովորական բնագրին. աւելի մօտաւորու-
 թիւն ցոյց կու տան Ասորիները, բայց հա-
 մաձայնութիւններու կողքին կը տեսնուին
 նաեւ հսկայ տարբերութիւններ, մանաւանդ
 26. համարին մէջ, այսպէս մինչ Sy^s «կինս
 այս էր այրի մի ի սահմանաց Տիւրոսի ի
 Փիւնիկս» եւ Sy^p իսկ կինն էր այրի ի փիւ-
 նիկեցոց յԱսորիս» կը կարգան՝ հայը կը
 ներկայացընէ «եւ կինն էր հեթանոս, փիւ-
 նիկ ասորի»: Ու հայ ձեռագիրները կարե-
 ւոր այս տեղիքին համար ո եւ է տարբերակ
 ցոյց չեն տար: — Ղուկ. Ե, 19 հայ բնա-
 գիրը կը ներկայացընէ բոլորովին առանձնա-
 յատուկ ընթերցուած մը որ ոչ մէկ տեղ
 իր զուգակշիռն ունի՝ «եկն ի տանիս եւ ի
 ցուոցն կախեցին զնա եւ իջուցին մահ-
 ձաքն».
 δὲ τῶν κεράμων ի տեղ ուրեմն
 հայն ունի «եւ ի ցուոցն կախեցին զնա»
 բողջական նախադասութիւնը, որ ինչպէս
 ըսինք այս ձեւին մէջ ոչ մէկ բնագրի հետ
 կրնայ համեմատու թեան գրուիլ. այս իրո-
 վութիւնն ալ կու դայ հաստատելու հայ
 աւետարաններու թարգմանութեան միու-

Թիւնը: — Օրինակ մըն ալ յառաջ բերե-
լու համար Յովհաննու աւետարանէն՝ կը
յիշեմ Մեբկի հետագայ համեմատու-
թիւնը, որ պաշտպանուած խնդրին լուսա-
բանութեան համար նոյնպէս շատ կարեւոր
է. Յովհ. 2. զլիւռն մէջ քսանուչորս ան-
գամ կը գործածուի օճ, հայր այս Թիւէն
տասնուհինգը կը զեղէ, հինգը «եւ» կը
Թարգմանէ, մնացած չորսն ալ՝ «իսկ»
(«իսկ արդ»)։ Թ. զլիւռն մէջ կը կիրար-
կուի տասնուհինգ անգամ, որմէ տասնու-
մէկը չի Թարգմանու իր, երկուքը կը փոխուի
կըլայ «իսկ», մին՝ «եւ», իսկ մնացածն մէկն
ալ՝ «արդ»։ Ժ. զլիւռն մէջ տասն անգամ՝
չորս անգամ դուրս կը ձգուի, երեք ան-
գամ կը շրջուի «եւ», երկու անգամ՝ «իսկ»,
եւ մէկ անգամ՝ «արդ»։ Ժ. զլիւռն մէջ
քսանումէկ անգամ՝ տասնուհինգ անգամ
կ'անտեսուի, երեք անգամ կը վերածուի
«եւ», երեք անգամ՝ «իսկ»։ Եւ որովհետեւ
ձեռագիրները միաձայն կը համաձայնին թէ
զեղումներու եւ թէ այլակերպ Թարգմա-
նութիւններու մէջ՝ հարկ է թէ ընդունինք
նաեւ Յովհաննու աւետարանին համար
Թարգմանութեան միութիւնը։

Մեբկ կը ծանրանայ վերջապէս Թարգ-
մանութեան սխալներու վրայ եւ այս սխալ-
ներու մէջ ալ հայ օրինակներու ցոյց տուած
համերաշխութիւնը կը ծառայեցընէ իր
պաշտպանած սկզբունքին իբրեւ զօրաւոր
փաստ։ Մեբկ կը յիշէ նախ Մաթ. Ժ. 4
համարի մասին Մակկէրի արտայայ-
տած կարծիքը, որուն համաձայն յոյն σπει-
ρων բառին հոս «սերմանահան» եւ Ղուկ.
Ը, 5 «սերմանացան» տարբերութիւնը կը
վերադրուի սկզբնական վրիպակի մը, որով-
հետեւ անհաւանական է թէ Թարգմանիչը
յոյն միեւնոյն բացատրութիւնը միեւնոյն
պարագային տարբեր բառով ներկայացընել
ուզած ըլլայ։ Տարօրինակ այս արտայայ-
տութեան անհիմն ըլլալը ցոյց տալու հա-
մար դիտել կու տայ Մեբկ թէ σπειρων
ոչ միայն «սերմանահան» եւ «սերմանա-

ցան»՝ այլ եւ «սերմանող» (Մարկ. Դ, 3)
եւ «որ սերմանէն» (անդ, 14) տարազնե-
րու տակ կը ներկայանայ։ Յանցառ չեն, կը
շարունակէ Մեբկ, աւետարաններու Թարգ-
մանութեան մէջ օրինակներ, ուր բացա-
տրութեան կերպերը քանի մը համարներու
ընթացքին արդէն կը փոփոխուին, այսպէս
Յովհ. 2, 41, 43 γογγύζω կը Թարգմա-
նուի «տրտնջէին» (= ἐγόγγυζον) զնմանէ
հրեայքն... մի քրթմնջէք (μὴ γογγύξετε)
ընդ միմեանս, նոյնպէս ἐμῶν μαθηταὶ Յովհ.
ԺԱ, 33 Թարգմանութեան «խոռվեցաւ» եւ 38՝
«զայրացեալ»։ Մատթէոսի խնդրական տե-
ղեքը Մարկոսի եւ Ղուկասու զուգակշիռ-
ներով կը նպաստէ միայն ցոյց տալու մեզ
հայ Թարգմանութեան միութիւնը, որով-
հետեւ յոյն միեւնոյն բառին հայ այլակերպ
առումներուն հետ հայերէն Ձեռագիրներու
մէջ համաձայնութիւնը, ուրիշ կերպ կա-
րելի չէ մեկնել։ Ղուկ. Դ, 23 համարը
յայտնապէս սխալ ըմբռնած է Թարգմա-
նիչը. «Եւ ինքն Յիսուս էր ամաց իբրեւ
երեսնից սկսեալ որոց որպէս կարծէր որդի
Յովսէփայ», այս ընթերցումին յոյն բնա-
գիրներու մէջէն ամենամերձն է միայն θ, որ
սակայն դարձեալ բոլորովին չի համաձայնիր
հայուն։ Հայ Թարգմանչին սխալը կը շեշ-
տուի մասնաւորապէս սա ղէպքին որ ὧν
կըմբռնէ իբրեւ յող. սեռ. ὧν եւ կը
Թարգմանէ «որոց»։ այս վրիպակը ոչ մէկ
ձեռագիր կը թուի սրբազրած ըլլալ եւ
տպագիրներն ալ հաւատարմօրէն նոյնը դեռ
մինչեւ այսօր կ'աւանդեն. հետեւաբար հա-
տուած իս ինքնատիպ ըմբռնումը, որուն
համար չէ կարելի ոչ մէկ տարբերակ ցոյց
տալ ձեռագիրներու մէջ, մեծագոյն փաստը
կընձեռէ իր կարգին Թարգմանութեան
միութեան ի նպաստ։

Յառաջ բերուած այս իրողութիւն-
ները — կեղծակացընէ Մեբկ — որոնց
նմանագոյններ չորս աւետարաններու ամէն
զլուխներէն դեռ կարելի է յաճախել, իրենց
ամբողջութեանը մէջ կու տան մեզի ան-

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(Շարունակորթ ինն:)

(Տես Հանդ. Արմ. 1927, էջ 432:)

144

3 2 3 5 5 2 1 1 1 2

2

թորեղծէ՛ 424: — Մեծօրհնօրհն՝ 31×22×8:
— Գորհնօրհն՝ երկսիւն: — ՏՈՂԷ՛ մէկ սիւնապը 31 տողը:
— Ներհն՝ Թուղը — ԵԱԶՄ՝ կողքերն ինկած, միայն թի-
կընքի կարը կը մնայ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՅՊԱՆԱԿԷ՛